

09.10.23р. 24гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Драматизм конфлікту, емоційна загостреність зображуваного. Ідея нерозривної єдності Івана Дідуха з рідною землею.
Урок мовленнєвого розвитку №3. Аналіз мовленнєвої ситуації з певної позиції

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:

moshev2020@icloud.com

Перегляньте презентацію. Василь Стефаник. „Камінний хрест“ - психологічне розкриття теми еміграції. Історична основа твору. Багатозначність символічних образів. Сюжетно – композиційні особливості. <https://vseosvita.ua/library/urok-vstefanik-kaminnij-hrest-117947.html>

Господь велів від землі кормитися...
Народна творчість

Я ж ніс за вас камінного хреста.
І. Драч

Система запитань і завдань

- Що вам відомо про головного героя?
- Розкажіть про життя Івана Дідуха в Галичині та причини його еміграції до Канади.
- З чого складається життя Івана?.
- Складіть «Ланцюжок асоціацій».

«Ланцюжок асоціацій».

Бридке зле темне
Гарне → добре → світле

- Яким пам'ятають люди Івана після повернення з війська? Зачитайте з тексту. (*У виснажливій праці*).
- Які художні деталі свідчать про те, що його праця була неймовірно важкою?
- Чим автор підсилює невигадану правду про селянина-раба? (*Подобицями, художніми деталями*).

Теорія літератури.

Художня деталь - засіб словесного та малярського мистецтва, який полягає у виділенні особливо значущого елементу художнього образу.

- Наведіть приклади. (*Руки в нього жиливі, натружені, коли він впрягається поряд з конем, на його обличчі виступають сині жили; все його тіло напружене і особливо, коли він мішками виносить гній на горб*).

«Цитата для роздумів».

Деталь – перлина тексту. Скупа дрібниця і ціла поема.

Є.Льїн

- Що символізує будяк, який вп'явся Іванові в ногу? (*Виразне прокляття землі через людський переступ*).
- Як вплинули на нього рекрутчина, смерть батьків і розорення господарства?
- Створіть «Лінію життя Івана Дідуха».

«Лінія життя Івана Дідуха».

Повернення з війська → газда на кам'янистому горбі (спадщина) →
виснажлива праця → Іван Переломаний → еміграція

Проблемні запитання.

- Іван Дідух любив свою працю чи ненавидів? (*Праця – найглибший вияв душі чоловіка, боротьба за право бути людиною серед людей, родинне щастя, любов до дітей, сенс життя селянина*).
- Що краще: померти у злигоднях чи шукати чогось кращого?
- Чи звернули ви увагу на ім'я та прізвище героя?

«Ономастична хвилинка».

Іван – (д. – євр.; Ягве (бог) змилосердився (буквально: божа благодать; дар богів).

Дідух – сніп, який ставили за старим звичаєм у кутку хати перед Різдвом.

- Який вигляд має дідух?
- Чому його ставили саме на святому, почесному місці – покуті?
- Що символізував дідух?

Словникова робота.

Покуть – в селянській хаті – куток, розміщений по діагоналі від печі, та місце біля нього (святий куток, де були ікони).

- Що є важливим засобом індивідуалізації Івана Дідуха? (*Монологи-спогади*).
- Навколо чого вони обертаються? (*Навколо горба*).
- Чому? (*Іван зрісся з горбом, на ньому пройшло його життя. Він навіть готовий везти його за океан. Горе від розлучення з горбом таке велике, що всі попередні злигодні здаються йому щасливим минулим*).
- Чи забезпечував горб сім'ю Івана? (*Так, за врожай, вирощений на горбі, вдалося купити два шматки землі*).
- Яким у новелі постає горб?
- Поміркуйте, це образ світлий чи гнітючий?
- Чому письменник не раз порівнює Івана з конем?
- Іван працює «як кінь». Це порівняння чи паралелізм? (*Паралелізм*).

Теорія літератури.

Художній паралелізм – (грец. parallelos — той, що рухається поряд) — аналогія, уподібнення, спільність характерних рис або чину (паралельне зображення двох явищ із різних сфер життя).

- Обґрунтуйте свою думку.
(*Дідух працює в ролі коня, сам став «конем» від нелюдської праці*).
- Кінь – то найперший на селі робітник.

Народна творчість

- Дослідіть символіку образу коня у творі.

Супруга коня та його хазяїна Івана Дідуха
Муки, терпіння, безмежна працездатність, самовіддана любов до землі

- Чому Іван і його кінь завжди змальовуються в парі? (*Єдність*).
- Зачитайте порівняння волосся Івана з гривною. (*«Потряс сивим волоссям, як гривною, кованою із сталевих ниток»*).
- Чи можна назвати Івана Дідуха господарем, адже у нього був тільки один кінь?
- Чи відповідає він за всіма ознаками цьому званню?
- Що таке потворне?

Теорія літератури.

Потворне – це ті явища, що грубо порушують наші уявлення про прекрасне, про красу стосунків між людьми та між людиною і довкіллям; явища, які дисгармоніюють світ.

- Як письменник у потворному розкриває гарне? (*Через красу експресивного руху життя всього світу*).

- Які функції виконує потворне у творі? *(Допомагає повно виявити колорит справжнього життя (де переплетене і гарне, і бридке), натякає на причину людських страждань на землі, глибше розкриває красу людського існування, яке може здійснюватися тільки в єдності з довколишнім світом).*
- Чому ж Іван Дідух вирішив залишити батьківщину? *(Заради кращого майбутнього дітей).*
- Що робиться в його душі?
- Чим ускладнена драма селянина? *(Він прощається не лише з малою батьківщиною, сільською громадою, а й з великою).*

Проблемне запитання.

- Що переважило в Іванові – любов до рідного краю, землі чи любов до дітей? Чи можемо ми за це осуджувати Дідуха?

«Т – схема».

- Як ви думаєте, чи розбагатіє Іван на чужині?

ТАК	НІ
Якщо він змусив родити безплідний горб, то вкладатиме всі сили і в далеку, але родючу землю, йому допомагатимуть сини	Його на чужині ніхто не чекає, у нього немає стільки коштів, щоб придбати великий шматок землі, він не зможе забезпечити свою родину

- Чи плакає Іван особливі надії на краще життя за океаном?
- Чи відчувають Дідух і його родина майбутню кризу?
- Що для нього є кризою? *(Мука безуспішної боротьби всіх емігрантів за збереження своєї духовної ідентичності).*
- Що у Івана викликає це передчуття? *(Страшний біль).*
- В якому образі автор це матеріалізує? *(«Ціла хата заридала, як би хмара плачу, що нависла над селом, порвалася»).*

«Цитата для роздумів».

Людська сльоза – велика таємниця, захована в солоній рідині.

П.Перебийніс

- На що у цьому уривку перетворюється хата Дідухів? *(На знак душевного стану родини).*
- Як почуває себе Іван, охоплений страшною тугою?

«Психограма».

І група.

Мов камінь, викинутий на берег → закам'янів → дивиться отупіло →

нікого не бачить механічно частує гостей → заспокоює дружину →

підтримує загальну розмову

II група.

Старий Іван плаче — розгублено озирається — нікого не бачить — звертається до людей з прощальними словами погляд його ціпеніє, застигає

- Який засіб використовує В.Стефаник, щоб показати стан омертвіння людської душі? (*Камінь*).

Камінь
Омертвіння душі, втрата духовного життя, сльоза, «як перла по скалі», розрив зв'язку з рідною землею

«Цитата для роздумів».

Камінь може кричати.

Л.Костенко

- Якого кольору перлини? (*Білого*).
- Що цей колір, на вашу думку, виражає? (*Чистоту душі*).

«Цитата для роздумів».

Герої Стефаника нагадують незавершені статуї рабів Мікеланджело. З брил проступають лишень фрагменти детально вирізьбленої мускулатури. Фантазія домальовує обличчя і силу титанів, а душа здригається від жаху вічної закованості в камінь.

Д.Павличко

- Якими деталями підсилюється драматизм переживань? (*Тужливий спів, танок з дружиною, камінний хрест*).

Камінний хрест
СИМВОЛ
Трагічної долі селянина-бідняка, душа хлібороба, страдницька доля, пам'ять, сумний докір нащадкам, пам'ятник тисячам українців, вирок соціальної дійсності, пересторога, любов до рідного краю, прадавній символ дерева життя, гармонії духовної та матеріальної первин у людині

- Що ж собою символізує камінний хрест?
- Що лежить в його основі?
(*Страдницька доля селянина, який все життя працював на землі, а вона його так і не нагодувала*).

«Це цікаво!»

Камінний хрест, що його поставив Іван Дідух, ще й досі стоїть у Русові.

«Фразеологічна хвилинка».

- Поясніть значення фразеологізму нести свій хрест.

Нести свій хрест – змінена євангельська фраза: «І, нісши Свого хреста, Він вийшов на місце, Череповщина зване, по-єврейському Голгофа» (Іван., 19:17).

Нести хрест – терпляче переборювати труднощі, незгоди, все те, що стало неминучим у чиємусь житті; покірність долі.

«Цитати для роздумів».

І той тяжкий камінний хрест пекельних страждань на землі двигав разом з Іваном Дідухом і цілим народом сам Василь Стефаник, і мусив його тримати на собі все життя, і виніс на високий горб, як на Голгофу, і з верховини геніального слова показав світові ясний мужицький ідеалізм, з якого воскресне Україна.

Я.Гоян

Й над мощами народу хитнувся
Кам'яний його хрест...

Є.Маланюк

...звалив собі на плечі камінний хрест великих страждань народу і виніс його високо на гору свого мистецтва, щоб усі бачили знак великого смутку.

Д.Павличко

- Що стає алегоричним виразом народного горя і страждань?
(Сумний спів старими захриплими голосами).
- З чим автор порівнює пісню?
- Яка її роль у творі? (Підкреслює тему народної драми, нездійснених поривань і устремлінь, марно втраченої молодості).
- Як ллється спів Івана та Михайла? (Важко, немов прошивається крізь мозолі у горлі старих людей).
- Про що це свідчить? (Про нележку долю обох побратимів).
- Як письменник створює ефект багатоголосся в Івановій хаті?
- Яку особливість В. Стефаника-новеліста ви помітили в епізоді прощання з односельцями? (Зовнішню глухоту).
- Наведіть приклад. (На прощальному обіді в Івана Дідуха «всі пили, всі говорили, а ніхто не слухав»).
- Чи можна вважати зовнішню глухоту за вираження черствості людей?
- Що змушує їх не дослухатися один до одного?
(Соціально-психологічний досвід).
- Про що міркує Іван Дідух, прощаючись із рідними, селянами?
(Про причини еміграції).
- Зачитайте з тексту.
- Чи розуміють Іван та його односельці, чому люди змушені кидати свою рідну землю і тікати світ за очі, за океан?
- Хто, на вашу думку, у цьому винен? (Пани та уряд, що довели народ до злиднів).

- Як ви можете пояснити слова селян: «...але колись на цій землі буде покаяння, бо нарід поріжеси!»? *(В душі селян живе стихійне відчуття відплати й покари за народні страждання.)*.
- Чому Іван сповідувався перед людьми? Що його до цього спонукало?
- Чому він це робив тричі?
- З чим у вас асоціюється танок Івана? *(З похоронною обрядовістю: Дідухів ніби хоронили заживо. Всі збагнули, що старих Івана й Іванихи щойно не стало. Їхні душі лишились витати над камінним хрестом).*

Образи-символи	
Хата	Поріг
знак душевного стану родини	почуття героїв у крайньому, майже неможливому прояві

- Де у творі є епізод із травестією? (« - *Стара, гай машир – інц, цвай, драй! Ходи, уберемоси по-панцьки та й підемо панувати. Вийшли обоє*»).

Теорія літератури.

Травестія – (від італ. travestire — перевдягати) — один із різновидів бурлескної, гумористичної або сатиричної поезії, у якому твір серйозного або й героїчного змісту та відповідної форми переробляється, «перелицьовується» у твір комічного характеру з використанням панібратських, жаргонних зворотів.

- Які образи-символи ми ще не назвали? *(образ місяця, роси, «живої води»)*.
- Дослідіть їхнє значення та роль у творі.

Колективне заповнення таблиці.

Образи-символи		
Місяць	Роса	«Жива вода»
передвісник чогось лиховісного, підсилення трагізму й абсурдності ситуації	єднаюча сила землі і космосу: кінські копита, колеса, Іванові п'яти, експресивний рух	втрачене духовне життя Івана

«Художня галерея».

- Розгляньте репродукції картин Д.Лазаренка, Д.Периколяна, В.Кушніра, В.Зарецького, Є.Чумака, М.Кузнецова та кадри з фільму Л.Осики до новели В.Стефаника «Камінний хрест».
 - Які епізоди новели проілюстровано?
 - Хто з персонажів постає перед вами?
 - Якими засобами художники передали експресію, динаміку твору?

- Який музичний твір нагадує вам новела В.Стефаника «Камінний хрест»? (*«Дев'яту симфонію» Л.Бетховена*).
- Чим саме? (*Звучанням громових акордів*).

УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО

Бесіда.

- Чи можемо сказати, що Іван Дідух був сильною особистістю?
- Кого вам нагадує герой за прагненням до ідеалу, завзятістю? (*Ібсенівського будівничого Сольнеса*).
- Символом чого став Іван? (*Подвижницького буття народу*).
- Твір здається сучасним і сьогодні. У чім секрет? (*У диханні вічності*).

Проблемне запитання.

- Чи можна назвати новелу літературним пам'ятником працьовитості і патріотизму українського народу?

Творче завдання.

- Порівняйте новели В.Стефаника та оповідання Б.Грінченка. Що у них спільне, а що – відмінне?

В.Стефаник	Б.Грінченко
лаконізм і психологізм	описовість і натуралістична деталь

«Незакінчене речення».

Новела В.Стефаника «Камінний хрест» - це... (*показ гнітючих переживань селянина, який виїздить на неминучу загибель у чужі й невідомі краї*).

Образ Івана Дідуха – це... (*образ усього галицького селянства*).

Його трагедія – це... (*трагедія всього краю, що несе камінний хрест нестатків і відчаю*).

Твори В.Стефаника – це... (*своєрідний літопис народного життя, велика книга правди, написана кров'ю серця великого гуманіста*).

Робота з епіграфами.

- Як ви зрозуміли вислови, взяті за епіграфи до уроку?

ПІДСУМОК УРОКУ

Твір вражає реальністю картин. На думку О.Кобилянської, між словами цієї новели «тиснулись великі сльози, мов перли». Сльози від того, що людина вимушена була кидати те, чого в житті не вибирають, заживо ховаючи себе на рідній землі.

Вирубав Іван камінного хреста, виніс його, як Ісус на Голгофу, і поставив на горбі. Ніколи він не забуде ні хреста, ні горба, і ми не забудемо. І майбутні покоління збережуть його у своїй пам'яті. Треба ж було так підібрати слова. Так їх начинити громом, грозою, криком нестерпного болю, прошити їх блискавицями, щоб та різьба на камені загриміла і зайнялася вогнем, а з каменю потекли вічні сльози...

Син Покуття, він чесно проніс через своє життя важкий хрест народного болю, що й аж нині мусимо нести його, виборюючи долю Україні.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Обов'язкове:

1. Скласти монолог Івана Дідуха «Моя земля».
2. Графічно зобразити ті почуття, які викликає у вас новела В.Стефаника «Камінний хрест».

За бажанням:

1. Дати характеристику дій та вчинків Івана Дідуха з урахуванням стильових ознак експресіонізму.
2. Висловити судження про причини і трагізм вимушеної еміграції за новелою В.Стефаника «Камінний хрест» та власними спостереженнями.
3. Скласти кіносценарій за новелою В.Стефаника «Камінний хрест».
4. Визначити ціннісний статус землі в українців.
5. Зробити порівняльний (компаративний) аналіз творів В.Стефаника «Камінний хрест», Осипа Маковея «Туга», Тимофія Бордуляка «Бузьки», поезії А.Камю «Привид хрестів».
6. Зробити невелике дослідження на тему «Багатозначність символів у новелі В.Стефаника «Камінний хрест» та в інших творах модерністів».
7. Знайти у творі В.Стефаника «Камінний хрест» елементи різних стильових течій. Обґрунтувати свою відповідь.
8. Написати твір на одну з тем:
Сповідь душі Івана.
Вражаючий документ дійсності.

Актуальність проблем новели В.Стефаника «Камінний хрест» у наш час.

У нас у кожного свій хрест і своя доля.

Пошуки примарної долі.

Душевна «катастрофа» Івана Дідуха.

«Із України линуть журавлі».